

SARP SINIR KAPISINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN SINIR TİCARETİ VE ARTVİN EKONOMİSİNE ETKİLERİ*

Münever KATKAT ÖZÇELİK**

Ela OĞAN***

Sonnur AKTAŞ GÜZEL****

ÖZET

Bu çalışmada Sarp Sınır Kapısından gerçekleştirilen sınır ticareti araştırılmıştır. Sınır ticaretinin Artvin yöresine ve yörede yaşayan esnafa etkileri, sınır ticaretini etkileyen unsurlar ve yaşanan olumsuzluklar tespit edilerek çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırmada ikincil ve birincil veriler kullanılmıştır. Artvin Valiliği ve Sarp Gümrük Müdürlüğü'nden alınan verilere ilave olarak anket metodu ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Anket 230 esnafa uygulanmış, ancak bunlardan sınır ticareti yapan sadece 42 kişi değerlendirmeye uygun bulunmuştur. Ankette elde edilen veriler SPSS 16 veri analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sınır ticaretinin bölge ekonomisini canlandırarak ticaret erbabının gelirlerinde önemli ölçüde artış oluşturduğu ve müteşebbis ruhlarının gelişmesine olumlu katkı sağladığı görülmüştür. Ancak, 2001 yılından sonra petrol ve petrol ürünlerinin kapsam dışına çıkarılması ve ithal edilen ürünlere kota konulması gibi nedenlerle sınır ticaretinin yapılmadığı tespit edilmiştir. Artvin'de Sınır Ticaret Merkezinin kurulması halinde sınır ticaretinin yeniden gelişmesine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Ekonomi, Dış Ticaret, Bölgesel Ticaret, Sınır Kapısı Ticareti, Sınır Ticaret Merkezi.

ABSTRACT

This study investigates the crossborder trade realizations in Sarp Border Gate. The effects of cross-border trade on Artvin region and trades people living here, the factors influencing this trade and the problems experienced were determined.

In addition to the data received from the Governorship of Artvin and the Customs Directorate of Sarp, questionnaires were applied to 230 trades people engaged in border trade. But, only 42 of them were eligible for evaluation. Collected data were analyzed with SPSS 16.

As findings, cross-border trade increased the revenues of trades people significantly and created a positive contribution to the development of entrepreneurial spirit by revitalizing the regional economy. Crossborder trade could not be continued after 2001 due to the reasons that petroleum products were taken out of context and put quotas on imported products. If a border trade center is established in Artvin, its contribution to redevelop cross border trade is expected as a solution.

Key Words: Regional Economy, Foreign Trade, Regional Trade, , Border Date Trade, Border Trade Center.

* Bu araştırma Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.”
Proje No: 2011.S91.02.07”

** Yrd. Doç. Dr. Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa İİBF, İşletme Bölümü, mkatkat@artvin.edu.tr, GSM: 05325611706

*** Öğr. Gör. Artvin Çoruh Üniversitesi Arhavi MYO eladiguzel@artvin.edu.tr, GSM: 05053197130

**** Öğr. Gör. Sonnur AKTAŞ GÜZEL, Artvin Çoruh Üniversitesi Arhavi MYO
sonnuraktas@artvin.edu.tr, GSM: 05332554187

GİRİŞ

Türkiye ekonomisinde 1983 yılından itibaren başlayan dışa yönelik liberal ekonomi politikaları ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından uygulanan “Komşu Ülkeler ile Ticareti Geliştirme Stratejisi” paralelinde ülkemiz Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleriyle dış ticaretin teşvik edilmesine daha fazla önem vermeye başlamıştır.

Sarp Sınır kapısının açılmasından sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bağımsız Devletler Topluluğu arasındaki ticari ilişkilerin sınır ve kıyı bölgelerinde de geliştirilmesi amacıyla, 1989 yılında Sınır ve Kıyı Ticareti Anlaşması imzalanmış ve böylece GATT ilkelerinin istisnalarından olan “sınır ticareti istisnası” uygulaması başlamıştır.

Ülkemiz ile Gürcistan arasındaki sınır ticaretinin Artvin yöresine ve yörede yaşayan esnaf üzerinde etkilerini incelediğimiz bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sınır ticareti hakkında genel bilgiler, ikinci bölümde sarp sınır kapısından gerçekleşen sınır ticaretinin boyutları ve il ekonomisine etkisi, üçüncü bölümde ise yörede çalışan esnafa yapılan anketin değerlendirilmesi yer almaktadır.

1. SINIR TİCARETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Sınır Ticaretinin Tanımı, Kapsamı, Amacı

Sınır ticareti, iki komşu ülke arasında anlaşmalara bağlı olarak yapılan özel bir dış ticaret rejimidir. Sınırın iki yakasındaki insanların ihtiyaçlarının karşılanması için karşılıklı olarak mal alım satımını öngörür. Ülkeleri sınır ticaretine yönelten nedenlerin başında, yakın komşuluk ilişkileri ve taşıma giderlerinden kaçınmak düşüncesi gelir. Normal ihracat ve ithalat işlemlerine uygulanan pek çok formalite sınır ticaretinde uygulanmaz. Sınırların denizlerle ayrılmış olması durumunda yapılan ticaretin karşılığı da kıyı ticaretidir (Öztürk, 2006: 109).

Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin 1/12/2008 tarih ve 2008/14451 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında sınır ticareti, “Bu Karar kapsamındaki illerin ihtiyaçlarının bir kısmının sınır komşusu ülkelere ithalat yoluyla daha düşük maliyetle karşılanması ve bu illerimizden ihracatın artırılması suretiyle söz konusu illere ekonomik ve ticari canlılık kazandırılması amacıyla yapılan ticari işlemleri ifade etmektedir.” şeklinde belirtilmiştir.

Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar'a göre sınır ticareti yapılabilecek iller Tablo 1'de gösterilmiştir (2008/14451 Bakanlar Kurulu Kararı[BKK] 2009: 27230 RG) .

Tablo 1. Sınır Ticareti Yapılabilecek İller

	YETKİLİ SINIR İLİ	YETKİLİ GÜMRÜK KAPISI	ÜLKE
1	ARTVİN	SARP	GÜRCİSTAN
2	ARDAHAN	TÜRKGÖZÜ	GÜRCİSTAN
3	İĞDIR	DİLUCU	NAHÇIVAN
4	İĞDIR	GÜRBULAK	İRAN
5	AĞRI	GÜRBULAK	İRAN
6	VAN	KAPIKÖY	İRAN
7	HAKKARİ	ESENDERE	İRAN
8	HAKKARİ	HABUR	IRAK
9	ŞIRNAK	HABUR	IRAK
10	MARDİN	NUSAYBİN	SURİYE
11	ŞANLIURFA	AKÇAKALE	SURİYE
12	GAZİANTEP	KARKAMIŞ	SURİYE
13	KİLİS	ÖNCÜPINAR	SURİYE
14	HATAY	CİLVEGÖZÜ	SURİYE

Sınır ticareti ile hedeflenen amaçları maddeler halinde aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- 1-Bölgede yaşayan halkın müteşebbis ruhunun oluşumuna katkıda bulunmak,
- 2-Bölge ekonomisini canlandırmak ve bölge insanının refah düzeyini yükseltmek,
- 3-Bölge halkının ihtiyaçlarını daha hızlı bir şekilde karşılamak,

- 4-Nakliyat ve fiyat farkları gibi nedenlerle ülkenin iç bölgelerine oranla bölge insanının daha ucuza mal temin etmesini sağlamak,
- 5-Dış ticarete karşılaşılan bazı sıkıntıların azaltılması suretiyle ticaret hacmine olumlu yönde katkıda bulunmak,
- 6-Bir takım avantajlar sağlayarak yasa dışı yollardan yapılan ticaretin önüne geçmek,
- 7-İstihdamı artırmak (Tan ve Altundal, 2008: 14-15).

1.2. Türkiye’de Sınır Ticaretinin Tarihsel Gelişimi

Öteden beri, birçok ülkede uygulanan, komşu ülkelerle tercihli bir tarifeyi öngören ve genellikle her iki ülke sınır halkının bölgesel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yönelik bir dış ticaret şekli olan sınır ticaretine ilişkin ülkemizdeki ilk uygulama, 1978-1979 yıllarında yaşanan petrol krizi ve döviz darboğazından sonra olmuştur. Petrol krizine çözüm bulabilmek için sınır ticareti yoluyla Ağrı Valiliği, İran’ın Batı Azerbaycan Genel Valiliği arasında varılan mutabakat üzerine çeşitli tüketim malları verilmesine karşılık motorin, fuel-oil ve benzin alımına başlanmıştır.

Sınır ticaretinin yoğun olarak yapılmaya başlanması ise, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında Bölgesel Gelişme politikaları kapsamında yapılan düzenleme ile olmuştur.

Sınır ticareti faaliyetleri başlangıçta sadece Ağrı ilinde yürütülmekteyken hızlı bir gelişme ile diğer sınır ve komşu illere de yayılmıştır.

1998-2000 yılları arasında yoğun biçimde seyreden, çeşitli istismar ve sakıncalar sonucu sınır ticaretinin kötüye kullanılması nedeniyle sınır ticareti alanında büyük sorunlar yaşanması üzerine, 27 Ekim 1999 tarihli Milli Güvenlik Kurulunun ‘sınır ticaretinin kapsamının daraltılması ve ithalatın il ihtiyaçları ile sınırlandırılmasını’ içeren ‘Tavsiye Kararı’ doğrultusunda, Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafi bölgelerindeki sınır illerinin sınır ticareti yapma yetkisi verilen gümrük kapılarından, kara sınırimız bulunan ülkelerle sınır ticareti kapsamında yapılacak ihracat ve ithalatta uygulanacak kuralları belirleyen ve taşıt üzerindeki depolarda motorin ithalatı ile ham petrol ithalatına ilişkin esasları düzenleyen, 10.03.2000 gün ve 2000/364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın ilgili valiliklere duyurularak 28.04.2000 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, sınır ticaretinin kapsamı aşamalı olarak daraltılmıştır(Alkan, 2011: 36-37).

Başlatıldığı günden bu yana kapsamı konusunda tartışmalar bitmeyen ve vergi kayıplarına neden olan sınır ticaretine yeni kısıtlamalar getiren 28.04.2000 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile "mücavir il" kavramı kaldırılırken, artık sadece Artvin'den Hatay'a kadar olan sınır illerinde sınır ticareti yapılabilmesi karara bağlanmış, Edirne ili ise sınır ticaretine tamamen kapatılmıştır.

28.04.2000 tarihli Kararname ile sınırdan ticaretin önemli boyutunu oluşturan "Taşıt üzeri motorin ticareti" olarak adlandırılan sınırdan motorin ticaretinde, daha önce yüzde 60 olarak uygulanan mevcut gümrük vergi avantajının yüzde 80 oranında uygulanması karara bağlanmıştır.

Sınır ticareti kapsamında ithalatı yapılabilecek ürünlerin sayısı Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 254'ten 31'e indirilmiştir. 28.04.2000 tarihli Kararname ile sınır ticareti kapsamında, sadece, genellikle Türkiye'de üretilmeyen, karabiber, kakule, karanfil, kimyon, kına, sahlepe, sumak gibi baharat türü tarım ürünlerinin ithalatına izin verilmektedir. Bu kapsamda ithal edilebilecek sanayi ürünleri ise ham alüminyum, külçe alüminyum, külçe bakır, bakır süs eşyası, hurda bronz, kaya tuzu, ham veya kaba yontulmuş mermer, naylon terlik, semaver ve odun ile sınırlandırılmıştır.

1 Eylül 2002 tarihi itibariyle sınır ticareti kapsamında yapılan motorin ticareti yeni bir düzenleme yapılana kadar tamamen yasaklanmıştır. Yasaklanma gerekçesi olarak motorin ticaretinin amacından saptığı belirtilmiştir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı 2001 yılında, bölgesel ticareti geliştirmek üzere organizasyon yapısında stratejik yeniden yapılanmaya gitmiştir. Bu yeniden yapılanma ile birlikte, var olan sınır ticaretine yeni bir model getirilmiştir. Bu model, Sınır Ticaret Merkezleri projesidir. Bu proje ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine komşu Suriye, İran, Irak, Nahçıvan ile Türkiye sınırındaki ticaret, Sınır Ticaret Merkezleri şeklinde yeni bir sisteme kavuşturulmuş olmaktadır.

Bu kapsamda her iki tarafın sınır kapılarının arasında kalan bölgelerde, iki ülke mallarının satılacağı satış mağazalarının kurulması projesi 2003 yılından itibaren uygulamaya geçmiştir.

Sınır Ticaret Merkezlerinin kurulması Türkiye'nin tek taraflı olarak uygulamaya koyacağı bir işlem olmayıp, sınırın ait olduğu diğer ülke ile konunun

müzakere edilmesi ve müzakereler sonucunda bir anlaşmanın imzalanması gerekmektedir.

Halihazırda Sınır Ticaret Merkezleri ile ilgili olarak Türkiye'nin İran'la anlaşması mevcut olup bu anlaşma kapsamında ilk etapta Sarısu, Sero-Esendere ve Razi-Kapıköy'de Sınır Ticaret Merkezleri açılmış ve işletilmeye başlamıştır.

Diğer taraftan, Gürcistan ve Nahcivan'a da Sınır Ticaret Merkezi kurulması teklif edilmiş, Sınır Ticaret Merkezlerinin genel dış ticaret politikaları ile uyumlu olmadığı gerekçesi ile Gürcistan bu teklifi geri çevirmiştir. Nahcivan'la ise Azerbaycan'ın söz konusu özerk bölgesinin üretim yapısı, Türkiye'ye ihraç edilecekleri ürünlerin sınırlı olması gibi nedenlerle Sınır Ticaret Merkezi kurulmasına gerek görülmemiştir (Tan ve Altundal, 2008: 20-28).

2. SARP SINIR KAPISINDAN GERÇEKLEŞEN SINIR TİCARETİNİN BOYUTLARI VE İL EKONOMİSİNE ETKİSİ

2.1. Sarp Sınır Kapısı Hakkında Genel Bilgi

Sarp Sınır Kapısı, Karadeniz kıyısında, Türkiye ile Gürcistan arasındaki sınır kapısıdır. Adını, Sarp köyünden alır. Gürcistan tarafındaki sınır köyünün adı da Sarpi'dir. Hopa kasabasının 15 km doğusunda yer alan Sarp Sınır Kapısı Gürcistan'ın Acara Özerk Cumhuriyeti'ne açılan bir kapı olmasının yanında, bütün Kafkasya'ya yönelik bir sınır kapısı olarak da önemlidir. Sarp Sınır Kapısı'nın, Acara'nın yönetsel merkezi Batum kentine uzaklığı yaklaşık 20 km'dir (www.gtias.com.tr, 20.04.2013).

Sarp Sınır Kapısı, Türkiye ile Sovyetler Birliği (Bağımsız Devletler Topluluğu) arasında 20 Haziran 1988 tarihinde imzalanan Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması gereğince; 31 Ağustos 1988 günü, dönemin Ulaştırma Bakanı Ekrem Pakdemirli tarafından Karayolu Taşımacılığı trafiğine açılmıştır (Olgun, 1995:22).

31.08.1988 tarihli resmi gazetede yayınlanan 88/13286 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile mesai saatlerinde hizmet vermek üzere yolcu giriş çıkışına açılan Sarp Sınır Kapısında, daha sonra SSCB'nin dağılmasıyla birlikte yoğunluk arttığında, 19.11.1990 tarihinden itibaren 24 saat yolcu giriş çıkış hizmeti verilmeye başlanmıştır.

Sarp Sınır Kapısı'nın açılmasından sonra, sınır ili olarak Artvin'in, başta Gürcistan olmak üzere yakın Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleriyle sosyal ve ekonomik ilişkileri önemli bir gelişim seyri izlemiştir.

Türkiye ile Gürcistan arasında 4 Nisan 1996 tarihinde imzalanan vize anlaşması ile vizesiz geçiş hakkı tanınmış, söz konusu anlaşmaya eklenen ve iki ülke arasında kimlikle geçişleri öngören protokol 31 Mayıs 2011'de imzalanmış (www.turkishnews.com.tr, 12.05.2011), 10 Aralık 2011 tarihinde de yürürlüğe girmiştir (www.Hopam.com, 9.12.2011).

2.2. Artvin İlinde Sınır Ticaretinin Boyutları ve İl Ekonomisine Etkisi

Sarp Sınır kapısının açılmasından sonra, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile SSCB (Bağımsız Devletler Topluluğu) arasındaki ticari ilişkilerin sınır ve kıyı bölgelerinde de geliştirilmesi ve derinleştirilmesinin önemi kabul edilerek 08.09.1989 tarihinde Sınır ve Kıyı Ticareti Anlaşması imzalanmıştır.

Sınır ticareti kapsamında ithal edilen mallar; Bakır, demir, alüminyum, krom, bronz, kömür, cam, motorin, araba lastiği, kereste, ham tomruk, ham deri, çinko, magnezyum, çimento, çivi, parke tahtası, kontrplak, sunta, tel, granit taşı, ampul, bisiklet, likit petrol gazı, izolatör, kauçuk, mutfak dolabı, petrol, sac, fındık, balık unu, pirinç, kuş kafesi, akvaryum aleti, balık yağı, balık ağı, çay makineleri, beton blok, seramik, beton boru, klima, ot yolma makinesi, tırpan, yarı römork, titindioksit, plastik hammaddesi, kurşun, örülmüş çit teli, çatı örtüsü için sac, kağıt, tencere, tava, kaşar peyniri, limon tuzu, seramik, ağaçtan kaplamalı yapraklar, pamuk çelik halat çeşitleri, karpit, prefabrik hangar, matkap ucu, boş tüp gibi mallardan oluşmaktadır.

Sınır ticareti kapsamında ihraç edilen mallar; Muhtelif bisküvi, çikolata, şekerleme, sakız, margarin, sıvı yağ, patates, soğan, zeytin, buğday unu ve çeşitleri, meyve suyu ve çeşitleri, muhtelif gıda çeşitleri, hububat çeşitleri, makarna çeşitleri, narenciye ürünleri, turunçgiller, yumurta, peynir çeşitleri, sebze çeşitleri, baklagiller, tuz, şeker, dondurma çeşitleri, hayvansal gıda ürünleri, canlı balık, deterjan çeşitleri, konfeksiyon giyim eşyası, mobilya, banyo tesisatı, beyaz eşya, inşaat malzemesi, halı-kilim çeşitleri, kağıt çeşitleri, tiner, plastik çerçeve, tıbbi malzeme, polietilen poşet, binek oto, motor yağı, likit gaz, fırın malzemesi, ekmek fırını, cam ve çeşitleri, katalitik soba, muhtelif büro malzemesi, TV, video, ayakkabı, çinko oksit, muhtelif mobilya, muhtelif makine aksamaları, sigara imal makineleri, oto dış lastiği, kumaş gibi mallardan oluşmaktadır.

Sınır ticareti yoluyla ithal edilen mallar incelendiğinde; ağırlıklı olarak motorin ve sanayi mallarının ithal edildiği görülmektedir. İthal edilen sanayi malları da genellikle Türkiye’de üretilen mallardır. Ancak bu malların Artvin piyasasına sınır ticareti yoluyla geliş maliyeti, eş değer Türk mallarının piyasaya geliş maliyetinden daha düşük olduğundan, İl müteahhit ve esnafı bu tür malları ithal etme yolunu tercih etmiştir (Olgun, 1995: 25-44).

Sınır ticareti kapsamında yapılan ithalat ve ihracat değerleri ile Artvin Valiliğince verilen sınır ticareti belgesi sayısı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 2. Sınır Ticareti Kapsamında İthalat-İhracat Değerleri (TL)

YILLAR	İTHALAT	İHRACAT
1990	2.198.502.070	1.618.740.445
1991	47.630.561.492	19.885.050.218
1992	208.358.397.026	53.647.090.484
1993	312.333.658.828	87.033.673.500
1994	622.632.075.200	153.082.790.735
1995	1.322.309.534.000	176.875.291.600
1996	92.998.076.000	196.338.994.573
1997	1.189.870.646.370	427.651.673.370
1998	8.920.511.719.352	263.645.251.644
1999	5.596.133.196.333	96.353.189.373
2000	425.074.481.271	0
2001	0	0
2002	49.597.993.550	0

Kaynak: Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı Mülki İdare Amirliği Brifing Dosyalarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Not: Veriler 2007 yılına kadar TL bazında 2007 yılından sonra (\$) bazında verildiğinden, 2007 ve sonraki yıllara ait veriler Merkez Bankası Ocak-Aralık ayı dolar kuru ortalaması dikkate alınarak TL’ye çevrilmiştir.

Aşağıdaki tablodan görüleceği üzere, Artvin’de sınır ticareti 1989 yılında başlayıp, 2002 yılında sona ermek suretiyle 13 yıl sürmüştür. Bu süre zarfında, sınır ticareti kapsamında toplam 173.052.635 \$ değerinde mal ithal edilmiş, 35.687.966 \$ değerinde mal ihraç edilmiştir. Ticaret hacmi 208.740.601 \$ değerinde olup, Artvin-Batum arasındaki sınır ticareti -137.364.669 \$ Türkiye aleyhine açık vermiştir.

Tablo 3. Sınır Ticareti Kapsamında İthalat-İhracat Dengesi (\$)

YILLAR	İTHALAT	İHRACAT	HACİM	DENGE
1990	833.713	613.857	1.447.570	-219.856
1991	11.737.447	4.900.210	16.637.657	-6.837.237
1992	28.938.666	7.450.985	36.389.651	-21.487.681
1993	26.842.013	7.479.690	34.321.703	-19.362.323
1994	22.388.784	5.504.595	27.893.379	-16.884.189
1995	26.487.511	3.543.033	30.030.544	-22.944.478
1996	1.094.043	2.309.761	3.403.804	1.215.718
1997	7.416.759	2.665.659	10.082.418	-4.751.100
1998	33.796.474	998.853	34.795.327	-32.797.621
1999	12.792.283	221.323	13.013.606	-12.570.960
2000	691.377	0	691.377	-691.377
2001	0	0	0	0
2002	33.565	0	33.565	-33.565
Toplam	173.052.635	35.687.966	208.740.601	-137.364.669

Kaynak: Tablo 2'de " TL" bazında gösterilen veriler TC Merkez Bankası'nın ilgili yıllardaki Ocak-Aralık ayı dolar kuru ortalaması dikkate alınarak dolar bazında düzenlenmiştir.

Tablo 4. Sınır Ticareti Kartı Alanlar

YILLAR	GERÇEK	TÜZEL	TOPLAM
1990	70	10	80
1991	111	34	145
1992	91	19	110
1993	20	19	39
1994	12	11	23
1995	21	13	34
1996	5	-	5
1997	46	67	113

Kaynak: Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı, Mülki İdare Amirliği, 2005 Yılı Brifing Dosyası

Tablo 3 ve 4 incelendiğinde; Sınır ticareti kapsamında yapılan ithalat ve ihracat değerleri ile sınır ticareti yapmak amacıyla alınan belge sayısının 1991-1993 yılları arasında en yüksek düzeye ulaştığı, sonraki yıllarda giderek azaldığı, 1997 yılından sonra sınır ticareti kartı alınmadığı, 1999 yılından sonra ihracat, 2002 yılından sonra ise ithalatın yapılmadığı ve böylece sınır ticaretinin sona erdiği görülmektedir.

Ancak, 2002 yılından sonra sınır ticareti yapılmamasına rağmen, komşu ülke Gürcistan'a ve buradan da ülkemize yönelik olarak hususi tescilli aynı taşıtlarla her

gün bir veya birden fazla giriş-çıkışın yapıldığı ve bu tür taşıtların sayısının her geçen gün arttığı, yapılan araştırma ve inceleme neticesinde bunun nedeninin; komşu ülkedeki sigara, benzin, motorin, et, bal ve benzeri bazı mal gruplarında çok yüksek miktarda fiyat farklılıklarından dolayı söz konusu malların yolcu beraberli eşya olarak ülkemize getirilip satılmak suretiyle kayıt dışı bir ticaretin gelişmesi/ varlığı olduğu tespit edilmiştir. (Sarp Sınır Kapısı Güvenlik Komisyonu Toplantı ve Karar Tutanağı, Karar No: 2011/08, 25.08.2011).

Sınır ticaretinin cazibesini kaybetme nedenlerini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

Gürcistan ile ülkemiz arasında 1992 yılında “Ticaret ve Ekonomik İşbirliği”, “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması” ve “Uluslararası Karayolu Taşımacılığı” anlaşmaları imzalanmış, 1993 yılında yürürlüğe girmiştir (Olgun, 1995: 22).

Ayrıca, 2007’de Serbest Ticaret Anlaşması ve Çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşması imzalanmış, Serbest Ticaret Anlaşması 2008’de, Çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşması 2010’da yürürlüğe girmiştir.

Böylece Türkiye ile Gürcistan karşılıklı ticaretlerinde endüstri malları için (0) gümrük vergisi uygulayıp, tarım ürünleri için Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) taahhütlerini uygularken, üçüncü ülkelere karşı ise Türkiye endüstri mallarında Ortak Gümrük Tarife (ODT), tarım ürünlerinde ise yine DTÖ taahhütlerini uygulamaya devam ederken, Gürcistan üçüncü ülkelere DTÖ taahhütlerini uygulamaya devam etmiştir (www.turkishnews.com.tr).

Söz konusu anlaşmalar nedeniyle, Gürcistan ile Türkiye arasındaki ticarete ithalat ve ihracat rejimi ve bavul ticareti (özel faturayla yapılan ihracat) kapsamında yapılan ticaret ağırlık kazanmıştır.

Diğer taraftan; Sınır Ticaretinin düzenlenmesine ilişkin 10.03.2000 tarihli, 2000/364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında 2000 yılı için Artvin iline 28.000 ton motorin ithalat izni verilmiş ancak, 3292 ton motorin ithalatı gerçekleştirilmiş, 24.708 ton motorinin ithalatı gerçekleştirilememiş ve sınır ticareti azalmıştır. Bunun sebepleri;

- % 60 olan ithalatta alınması gereken vergi ve fon miktarının % 80'e çıkarılmış olması,

- Gürcistan tarafından "ayak bastı" adı altında araç başına alınmakta olan tutarın çok yüksek olması ve bunun da nakliye maliyetini arttırmış olması,

- Gürcistan plakalı araçlarla motorin getirilmesinin yasaklanmış olması ve böylece maliyetlerin yükselmiş olması, Motorin ithalatının Gürcistan plakalı araçlarla yapılamaz hale gelmesi nedeniyle Gürcistan yetkilileri tarafından misilleme olarak Türk plakalı araçlara motorin verilmemesi,

- Araçlardaki mutad depoların dışında hiçbir şekilde ilave motorin getirilmemesi nedeniyle nakliye maliyetlerinin artmasıdır (Sarp Sınır kapısı Mülki İdare Amirliği tarafından Sınır Ticaret Bürosu'na yazılan 01.09.2000 tarih ve S.M.İ.A. Yazı işl./95 sayılı yazı).

Sınır ticaretinin 2002 yılından sonra yapılmaması nedenlerine yukarıda yazılan nedenlere ilave olarak aşağıdaki nedenler de eklenebilir.

- Gürcistan'da eski SSCB dağılmadan önce kurulmuş fakat bu ülkenin dağılmasından sonra atıl duruma düşen pek çok fabrika ve tesislerin makine ve teçhizatları ile üretimde kullanılan diğer girdileri, başta tesis yetkilileri olmak üzere, bu ülke vatandaşları tarafından parçalar halinde sökülme suretiyle ülke dışına çıkarılmıştır. Sınır ticareti kapsamında Sarp Sınır Kapısından bu özelliklere sahip pek çok mal girmiştir. Bu mallar gümrükten geçirilirken "muhtelif makine ve aksamları" kalemi ile kayıtlara geçirilmiştir. Bu durum, 1994 yılına gelindiğinde Gürcistan'da işler durumda olan fabrika ve tesis sayısının azalmasına neden olduğundan bu kapsamda ithalat işlemleri durmuştur (Olgun, 1995: 44) .

-28.04.2000 tarihli kararname ile ithal edilebilecek sanayi ürünlerine sınırlama getirilmesi ve 1 Eylül 2002 tarihinde motorin ticaretinin tamamen yasaklanması nedeniyle sınır ticareti önemini kaybetmiştir.

Pet Der (Petrol Sanayi Derneği)'e göre 1998 yılı içinde "sınır ticareti kapsamında ülkeye yılda 2.1 milyon ton motorin girmiştir. Devletin vazgeçtiği vergi, fon ve "ticaretten kaynaklanan" vergi kayıpları, getirilen mazot miktarındaki artışa bağlı olarak yılda 1.5-2.5 milyar USD arasında değişmiştir. Yine Pet Der'e göre, sınır ticareti yoluyla giren motorinin sağladığı yıllık toplam kar, yaklaşık 1.7 milyar USD'yi bulmuştur.

Bayiler, resmi akaryakıt dağıtım zincirinde % 5 karla çalışırken getirilen mazottaki satış karı % 20'yi bulmuştur.

Türkiye'ye sınır ticareti yoluyla giren yıllık 2-3 milyon ton akaryakıtın hangi sistemle ve kimler tarafından tüketiciye ulaştırıldığı araştırıldığında, bunların araçlara monte edilmiş 4 veya 8 tonluk depolarda motorin getiren kamyon veya TIR şoförlerince akaryakıt istasyonlarına satıldığı görülmüştür (Öztürk, 2006: 117).

Yukarıda yer alan açıklamadan anlaşılıyor ki, sınır ticareti yoluyla daha çok motorin ithalatı yapılmış olup, bu ithalattan devlet vergi kaybına uğramış, elde edilen kar kamyon ve tır şoförleri ile akaryakıt istasyonları arasında paylaşılmış, bölgede yaşayan halka yansması fazla olmamıştır.

Araştırmamız ile ilgili olarak, sınır ticareti kartı alanlar hakkında Hopa'daki Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerle yapılan görüşme sonucunda; sınır ticareti kartını esnafların çoğunun aldığı ama hepsinin sınır ticareti yapmadığı, sınır ticareti yapanların genelde nakliyeciler ile petrol şirketleri olduğu, diğerlerinin ise mevzuatta "sınır ticareti belgesi hiçbir şekilde devredilemez" hükmüne rağmen kartlarını belirli bir ücret karşılığında kiraladığı, sınır ticareti kartlarını kira karşılığı devralanların bir çoğunun Artvin dışından gelerek burada şirket kuran yabancılar olduğu, sınır ticareti cazibesini kaybedince de şirketi kapatıp gittikleri şeklinde bilgi alınmıştır. (Yüz yüze görüşme, 15.05.2013).

Yapılan bu açıklamalara göre, Valilikçe verilen sınır ticaret kartlarının denetiminin yeterince sağlanamadığı, sınır ticaretinden Artvin halkından çok dışarıdan gelenler, nakliyeciler ve petrol şirketlerinin faydalandığı anlaşılmıştır.

Sınır ticaretinin amaçlarından biri, bölgeler arasındaki eşitsizliği azaltmaktır. Bu amaca uygun olarak bölgede sınırı olan illerin ticaretten aldıkları payları artırmak amacıyla 27.01.2000 tarihli, 4503 sayılı "Katma Değer Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu, Finansman Kanunu, Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu Kurumlar Vergisi Kanunu ve 4481 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" a Geçici 2. Madde eklenmiştir.

Söz konusu Kanun hükmü ile sınır ticareti yapılan illerin yatırımlarında kullanılmak üzere, sınır ticareti kapsamında ithal edilen mallara ilişkin olarak tahsil edilen Akaryakıt Tüketim Vergisinin % 5'ine kadarlık kısmının, sınır ticareti yapılan

illerin özel idarelerine aktarılması konusunda Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. (4503 Sayılı Kanun)

Söz konusu kanun kapsamında Artvin Valiliği İl Özel idaresine aktarılan ödeneklerle ilgili bilgi almak amacıyla Artvin Valiliği İl Özel İdaresi Genel Sekreteri Orhan Yazıcı ile görüşülmüştür (Yüz yüze Görüşme, 20.06.02013).

Orhan Yazıcı'dan alınan bilgiye göre, 4503 Sayılı Kanun hükmüne istinaden, sınır ticareti kapsamında tahsil edilen Akaryakıt Tüketim vergisinden Artvin Valiliğine aktarılan ödenekle Artvin Yöresel Kalkınma Hizmet Vakfı adına;

- Artvin Lif-Levha Fabrikasının alanı alınmış, (Bu fabrika alanı daha sonra Artvin Çoruh Üniversitesi'ne devredilmiş, Üniversite bu alanda kongre kültür merkezi ve konukevi yaptırmıştır).

- Yusufeli ilçesinde, el arabası, kürek, tel örgü gibi çeşitli inşaat malzemeleri üretecek "İnşaat Malzemeleri Fabrikası" kurulmuş,

- Hopa ilçesinde, faaliyeti sona eren bir un fabrikasının arazisi satın alınmış, (Bu arazi Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne devredilmiş daha sonra kapalı spor salonu yapılmıştır.)

- Artvin il merkezinde çok katlı bir otopark yaptırılmıştır.

Alınan bu bilgiye göre, sınır ticaretinden alınan vergilerden aktarılan payın il ekonomisine olumlu katkı sağladığı anlaşılmıştır.

3.SARP SINIR KAPISINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN SINIR TİCARETİ VE ARTVIN EKONOMİSİNE ETKİLERİ ÜZERİNE ANKET UYGULAMASI

3.1. Gereç ve Yöntem

Sarp sınır kapısından gerçekleştirilen sınır ticaretinin Artvin yöresine ve yörede yaşayan esnaf üzerine etkilerini test etmek, sınır ticaretinin mevcut durumu ile gelişimini engelleyen faktörleri ortaya koymak ve esnafın konu ile ilgili düşüncelerini araştırmak amacıyla anket çalışması yapılmıştır.

Araştırmada veri ve bilgiler teorik esaslara dayanarak hazırlanan bir anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmanın ana kütlesini Hopa, Arhavi, Borçka ilçeleri ile Artvin merkezde ticaret yapan esnaf olmuştur. Anket, 230 kişiye uygulanmış ancak bunlardan sınır ticareti yapan sadece 42 kişi değerlendirmeye uygun bulunmuştur. Ankette elde edilen veriler, SPSS 16.0 veri analiz programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler değerlendirilirken; bir ya da daha çok

değişkene ait değerlerin ya da puanların dağılımına ait özelliklerini betimlemek amacıyla yüzde ve frekans dağılımları kullanılmıştır. (Büyüköztürk, 2009: 27).

3.2. Bulgular

3.2.1. Katılımcıların Yaptığı Ticaret Şekilleri

Katılımcıların yaptıkları ticaret şekillerine göre dağılım aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaptıkları Ticaret Şekillerine Göre Dağılım

Ticaret şekilleri	Frekans	Yüzde %
Sınır Ticareti	42	18,3
Yolcu Beraberi Eşya	35	15,2
Özel fatura+Normal İth.İhr.	19	8,3
İç Piyasada Ticaret	134	58,2
Toplam	230	100

Tablodan görüldüğü gibi, anketimize katılan ticaret erbaplarının % 18,3'ünün sınır ticareti yaptığı tespit edilmiştir.

3.2.2. Sınır Ticareti Yapanların İlçelere Göre Dağılımı

Sınır ticareti yapanların ilçelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Buna göre, katılımcıların % 95,2'sinin sınıra yakın yerleşim yeri olan Hopa ve Arhavi ilçelerinde sınır ticareti yapmış olduğu, sınıra uzak olan ilçelerin bu ticarettten faydalanmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 6. Sınır Ticareti Yapanların İlçelere Göre Dağılımı

İlçeler	Sınır Ticareti	
	Frekans	Yüzde %
Artvin Merkez	2	4,8
Borçka	-	-
Hopa	32	76,2
Arhavi	8	19,0
Toplam	42	100

3.2.3. Sınır Ticaretine Başlamadan Önce Yaptıkları İşlere Göre Dağılım

Katılımcıların sınır ticaretine başlamadan önce yapmış oldukları işlerin dağılımını aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablodan görüleceği üzere, sınır ticareti yapanların sınır ticaretine başlamadan önce yaptıkları mesleklerin dağılımında birinci sırayı esnaflık, ikinci sırayı şoförlük almaktadır.

Tablo 7. Dış Ticarete Başlamadan Önce Yapılan İşler

İşler	Sınır Ticareti	
	Frekan s	Yüzde %
Çiftçi	3	7,1
Şoför	13	31,0
İşsiz	3	7,1
Esnaf	21	50,0
İşçi	2	4,8
Toplam	42	100

3.2.4. Sınır ticareti yapan katılımcıların Faaliyet Konusuna Göre Dağılımı

Sınır ticareti yapanların faaliyet konusuna göre dağılımını aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. Sınır Ticareti Yapanların Faaliyet Konusuna Göre Dağılım

Faaliyet konusu	Sınır Ticareti	
	Frekans	Yüzde %
Nakliye	10	23,8
İmalat	2	4,8
İnşaat	1	2,4
Top. - Per Eşy.Tic.	14	33,3
Diğer	3	7,1
1'den Fazla Fa.	12	28,6
Toplam	42	100

Tablo 7 ve tablo 8'i birlikte değerlendirdiğimizde, daha önce şoförlük mesleğini yapanların nakliyecilik mesleğine başlamış olduklarını ve bu meslek

mensuplarının sınır ticaretinde ucuz mazot avantajından faydalanarak iş dünyasında rekabet etme fırsatı yakaladıklarını söyleyebiliriz.

3.2.5. Sınır Ticareti Belgesi ile Yapılan İthalat ve İhracat İşlemleri

3.2.5.1. Sınır Ticareti Kapsamında Dış Ticaret Türleri

Sınır ticareti belgesiyle yapılan ithalat ve ihracat işlemlerinin dağılımı aşağıdaki şekilde tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 9. Sınır Ticareti Kapsamında Dış Ticaret Türleri

Dış Tic.Türü	Frekans	Yüzde %
İhracat	11	26,2
İthalat	10	23,8
İthalat+İhracat	21	50,0
Toplam	42	100

Tabloya göre, sınır ticareti kapsamında iş yapanların % 26,2'sinin ihracat, % 23, 8'inin ithalat ve % 50'sinin de ithalat ve ihracatı birlikte yaptığı anlaşılmaktadır.

3.2.5.2. Katılımcıların Sınır Ticareti Kapsamında İthal Ettiği Ürünlerin Dağılımı

Katılımcıların sınır ticareti kapsamında ithal ettiği ürünlerin dağılımı aşağıdaki tabloya göre şu şekildedir; birinci sırada petrol ve petrol ürünleri yer almakta, ikinci sırayı bakır, demir, alüminyum gibi madenler ile kereste, ham tomruk gibi ağaçtan elde edilen ürünler paylaşmaktadır.

Tablo 10. Sınır Ticareti Kapsamında İthal Edilen Ürün Türlerinin Dağılımı

Sıra No	Ürün türleri	Frekans	Yüzde %
1	Bakır, demir, alüminyum gibi madenler	6	19,3
2	Petrol ve petrol ürünleri	7	22,6
3	Kereste, Ham Tomruk vb. ağaçtan elde edilen ürünler	6	19,3
4	Diğer	2	6,5
	1+3	4	12,9
	1+2+3	2	6,5
	1+2	3	9,7
	2+3	1	3,2
	Toplam	31	100

3.2.5.3. Sınır Ticareti Kapsamında İhraç Edilen Ürün Türlerinin Dağılımı

Sınır ticareti kapsamında ihraç edilen ürün türlerinin dağılımında aşağıdaki tabloya göre, birinci sırayı inşaat malzemesinin aldığı, giyim, gıda ve ev tekstili maddelerinin ise bundan sonra geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 11. Sınır Ticareti Kapsamında İhraç Edilen Ürün Türlerinin Dağılımı

Sıra No	Ürün türleri	Frekans	Yüzde %
1	Gıda	2	6,3
2	Giyim	3	9,4
3	İnsaat_malz	11	34,3
4	Ev tekstil	2	6,3
5	Mobilya&Elektronik	1	3,1
6	Diger	5	15,6
	1+2+3+4+5+6	8	25,0
	Toplam	32	100

3.2.6. Sınır Ticaretine Başladıktan Sonra Gelirlerinde Olan Değişim

Katılımcıların sınır ticaretine başladıktan sonra gelirlerinde olan değişimi gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 12. Sınır Ticaretine Başladıktan Sonra Gelirde Olan Değişim

Gelirde Değişim	Sınır Ticareti	
	Frekans	Yüzde %
1 kat arttı	12	28,6
2 kat arttı	7	16,7
2 kattan fazla arttı	13	31,0
Aynı Kaldı	6	14,3
Düştü	2	4,7
Cevapsız	2	4,7
Toplam	42	100

Tablodan görüldüğü üzere, katılımcıların % 31,0'inin geliri sınır ticaretine başladıktan sonra iki kattan fazla artmış, % 16,7'sinin iki kat, % 28,6'sının bir kat artmıştır. Sonuç itibariyle sınır ticareti yapan ticaret erbabının % 76,3'ünün gelirinin artmış olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.7. Sınır Ticaretinin Katkıları

Sınır ticaretinin Artvin ilinde meydana getirdiği değişiklikleri test etmek amacıyla katılımcılardan, yedi başlık altında verilen sınır ticaretinin katkılarının önem sırasına göre numaralandırılması istenilmiştir. Sınır ticaretinin katkılarının her birini birinci önem sırasında gösterenlere göre sıralama yapılarak oluşturulan önem sırası aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13. Sınır Ticaretinin Katkılarının Önem Sırasına Göre Dağılımı

Önem Sırası	Sınır Ticaretinin Katkıları	Frekans	Yüzde %
1	Müteşebbis ruhunun gelişmesine olumlu katkısı	14	33,3
2	Bölge ekonomisini canlandırması ve halkın refah düzeyini yükseltmesi	12	28,6
3	İstihdamı artırması	6	14,3
4	Bölge halkına daha ucuz mal sağlaması	3	7,1
5	Bölge halkının ihtiyaçlarını hızlı karşılaması	2	4,8
6	Ticaret hacmine olumlu yönde katkıda bulunması	1	2,4
7	Yasa dışı yapılan ticaretin önüne geçmesi	-	-
	Cevapsız	4	9,5
Toplam		42	100

Tabloya göre, sınır ticaretinin Artvin ilinde meydana getirdiği değişiklik sıralamasında birinci sırada “müteşebbis ruhunun gelişmesi”, ikinci sırada “bölge ekonomisini canlandırması ve halkın refah düzeyini yükseltmesi”, üçüncü sırada “istihdamı artırması” yer almaktadır.

3.2.8. Sınır Ticaretinin 2001 Yılından Sonra Yapılmamasının Nedenleri

Sınır ticaretinin Artvin ilinde 2001 yılından sonra yapılmamasının nedenlerini araştırmak amacıyla katılımcılardan, altı başlık altında verilen sınır ticaretinin yapılmamasının nedenlerinin önem sırasına göre numaralandırılması istenilmiştir.

Sınır ticaretinin 2001 yılından sonra yapılmama nedenlerinin her birini birinci önem sırasında gösterenlere göre sıralama yapılarak oluşturulan önem sırası aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14. Sınır Ticaretinin 2001 Yılından Sonra Yapılmama Nedenlerinin Dağılımı

Önem Sırası	Sınır Ticaretinin Yapılmama Nedenleri	Frekans	Yüzde (%)
-------------	---------------------------------------	---------	-----------

1	Petrol ve petrol ürünlerinin çıkarılması	9	21,4
2	Gümrük işlemlerinde prosedürün fazla olması	7	16,6
3	İthal edilen ürünlere kota konulması	5	12,0
4	Devlet teşviklerinin yetersiz olması	5	12,0
5	İthaline izin verilen ürünlerin ilin ihtiyacına uymaması	4	9,5
6	Serbest Ticaret Anlaşmasının yapılmış olması	3	7,1
	cevapsız	9	21,4
Toplam		42	100

Yukarıdaki tabloya göre, sınır ticaretinin Artvin ilinde 2001 yılından sonra yapılmamasının nedenleri sıralamasında birinci sırada petrol ve petrol ürünlerinin sınır ticareti kapsamından çıkarılması, ikinci sırada gümrük işlemlerinde prosedürün fazla olması yer almakta, ithal edilen ürünlere kota konulması, devlet teşviklerinin yetersiz olması, ithaline izin verilen ürünlerin ilin ihtiyacına uygun olmaması nedenleri de bunları takip etmektedir.

3.2.9. Sınır Ticaret Merkezi Kurulmasının Sınır Ticaretinin Gelişmesine Katkısı

Artvin'de Sınır Ticaret Merkezi kurulmasının sınır ticaretinin gelişmesine katkısı olup olmayacağını araştırmak amacıyla katılımcıların görüşü alınmış, verilen cevaplar aşağıdaki şekilde tablolaştırılmıştır.

Tablo 15. Sınır Ticareti Merkezinin Kurulması Hakkında Görüşlerin Dağılımı

Görüş	Sınır Ticareti	
	Frekans	Yüzde %
Evet	28	66,7
Hayır	13	31,0
Cevapsız	1	2,3
Toplam	42	100

Tabloya göre, katılımcıların % 66,7'si sınır ticareti merkezi olmasının Artvin'de sınır ticaretini geliştireceğini, % 31'i katkısı olmayacağını düşünmektedir.

3.2.10. Sınır Ticareti Hakkında Katılımcıların Düşünce ve Önerileri

Sınır ticaretinin gelişmesi konusunda katılımcıların görüş ve önerileri açık uçlu soru olarak sorulmuş olup verilen cevaplar gruplandırılarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16. Sınır Ticareti Yapanların Düşünce ve Önerileri

Öneriler	Sınır Ticareti	
	Frekans	Yüzde %
Sarp sınır kapısının genişletilmesi, fiziksel yapısının daha işlevsel ve sistemli olması	6	14,3
Sınır kapısındaki bürokratik işlemlerin azaltılması, personel sayısının artırılması, personelin davranışlarının düzeltilmesi	8	19,0
Karşılıklı anlaşma sağlanarak vergilerin azaltılması	7	16,7
Sınır ticareti kapsamının, ürün yelpazesinin genişletilmesi, kotanın kaldırılması	7	16,7
Devlet desteğinin artırılması, işlerini daha profesyonel yapabilmeleri için esnafa eğitim verilmesi	4	9,5
Bölgeye imalat fabrikası kurulması	2	4,8
Yukarıdaki önerilerden birden fazla yazanlar	6	14,2
Cevapsız	2	4,8
Toplam	42	100

Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların önerileri arasında, Sarp Sınır Kapısındaki bürokratik işlemlerin azaltılması, personel sayısının artırılması, personelin davranışlarının düzeltilmesi ve sınır kapısının fiziksel yapısının daha işlevsel ve sistemli olması, karşılıklı anlaşma sağlanarak vergilerin azaltılması, sınır ticareti kapsamının, ürün yelpazesinin genişletilmesi ve kotanın kaldırılması yer almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İki komşu ülke arasında anlaşmalara bağlı olarak yapılan özel bir dış ticaret rejimi olan ve sınırın iki yakasındaki insanların ihtiyaçlarının karşılanması için

karşılıklı olarak mal alım satımını öngören sınır ticareti uygulamasına Artvin’de 1989 yılında başlanmıştır.

Sınır ticareti yoluyla ağırlıklı olarak motorin ve sanayi mallarının ithali, gıda, giyim, ev eşyası ve inşaat malzemelerinin de ihracı yapılmıştır.

Sınır ticareti yapmak amacıyla sınır ticaret kartı alan esnafın hepsinin sınır ticareti yapmadığı, sınır ticareti yapanların genelde nakliyeciler ile petrol şirketleri olduğu, diğerlerinin ise mevzuatta “sınır ticareti belgesi hiçbir şekilde devredilemez” hükmüne rağmen kartlarını belirli bir ücret karşılığında kiraladığı, sınır ticareti kartlarını kira karşılığı devralanların birçoğunun Artvin dışından gelerek şirket kuran yabancılar olduğu, sınır ticareti cazibesini kaybedince de şirketi kapatıp gittikleri öğrenilmiştir.

Sınır ticareti kapsamında ihracat 1999, ithalat ise 2002 yılından sonra yapılmamış ve böylece sınır ticareti sona ermiştir.

Ancak, komşu ülke Gürcistan’a ve buradan da ülkemize yönelik olarak hususi tescilli aynı taşıtlarla her gün bir veya birden fazla giriş-çıkış yapılarak yolcu beraberli eşya kapsamında kayıt dışı bir ticaretin var olduğuna dair tespitler bulunmaktadır.

Sınır ticaretinin sona ermesinin nedenleri şöyle sıralanabilir;

- Sınır ticaretinin kapsamının aşamalı olarak daraltılması,
- Taşıt üzeri motorin ticareti” olarak adlandırılan sınırdan motorin ticaretinde, daha önce yüzde 60 olarak uygulanan mevcut gümrük vergi avantajının yüzde 80 oranında uygulanmasının karara bağlanması,
- Sınır ticareti kapsamında ithalatı yapılabilecek ürünlerin sayısının sınırlandırılması,
- 1 Eylül 2002 tarihi itibarıyla de sınır ticareti kapsamında yapılan motorin ticaretinin amacından saptığı gerekçesiyle yeni bir düzenleme yapılana kadar tamamen yasaklanması,
- Gürcistan’da eski SSCB dağılmadan önce kurulmuş fakat bu ülkenin dağılmasından sonra atıl duruma düşen pek çok fabrika ve tesislerin makine ve teçhizatları ile üretimde kullanılan diğer girdilerin parçalar halinde sökülme suretiyle “Muhtelif Makine ve Aksamları” kalemi adı altında sınır ticareti kapsamında Sarp Sınır Kapısından geçirilme işlemi, 1994 yılına gelindiğinde Gürcistan’da işler durumda olan

fabrika ve tesis sayısının azalmasına neden olduğundan bu kapsamda ithalat işlemlerinin durması,

-Gürcistan ile Türkiye arasında ticareti geliştirmek amacıyla yapılan “Ticaret ve Ekonomik İşbirliği”, “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması”, “Uluslararası Karayolu Taşımacılığı” anlaşmaları, ”Serbest Ticaret Anlaşması” ve Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması” gibi anlaşmalar nedeniyle, Gürcistan ile Türkiye arasındaki ticarete “Dış Ticaret Rejimi” kapsamında ithalat, ihracat ve bavul ticaretinin (özel faturayla yapılan ihracat) ağırlık kazanması.

Sarp sınır kapısından gerçekleştirilen sınır ticaretinin Artvin ekonomisine etkilerini test etmek amacıyla sınır ticareti yapan esnafa uygulanan anket sonuçlarına göre;

- Sınır ticaretinin sınıra yakın ilçe olan Hopa ve Arhavi esnafı tarafından yapılması nedeniyle söz konusu ilçe esnafına doğrudan katkısı olduğu,
- Sınır ticareti yapan ticaret erbabının % 76, 3’ünün gelirinde önemli ölçüde artış görüldüğü,
- Sınır ticareti yapan katılımcıların çoğunluğunun toptan ve perakende eşya ticareti yapanlar ile nakliyeciler olduğu, sınır ticaretine başlamadan önceki mesleklerinin esnafılık ve şoförlük olduğu,
- Sınır ticaretinin müteşebbis ruhunun gelişmesine olumlu katkıda bulunduğu, bölge ekonomisini canlandırdığı ve halkın refah düzeyini yükselttiği, İstihdamı artırdığı,
- Petrol ve petrol ürünlerinin çıkarılması, gümrük işlemlerinde prosedürün fazla olması, ithal edilen ürünlere kota konulması, Devlet teşviklerinin yetersiz olması gibi nedenlerle sınır ticaretinin sona erdiği,
- Artvin’de Sınır Ticaret Merkezi kurulmasının sınır ticaretinin gelişmesine katkısı olacağını düşünenlerin oranının katkısı olmayacağını düşünenlerden fazla olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bu tespitler sonucunda;

-Sınır Ticaret Merkezi kurulması konusunda ülkemiz tarafından Gürcistan’a teklif götürülmüş ve genel dış ticaret politikaları ile uyumlu olmadığı, serbest ticaret anlaşmalarına öncelik verileceği gerekçesi ile Gürcistan tarafından kabul edilmemiş

olsa da, Sarp Sınır Kapısında Sınır Ticaret Merkezi kurulması konusunda yeniden görüşme yapılarak anlaşma yapılmasının sağlanması,

-Böylece, bölgedeki esnaf ve tacirler için komşu ülkelerle sınırda tesis edilecek ticaret merkezleri vasıtasıyla ticaret yapmak suretiyle ihracatın artırılması ve vergi kolaylıkları sağlanarak il ihtiyaçları dahilinde ithalat yapılması,

-İki ülke vatandaşlarının talep ettiği ve kayıt dışı olarak ülkelere götürdükleri malların sınır ticareti kapsamına alınarak kayıt dışı yapılan ticaretin önüne geçilmesi,

-Gerekli denetimlerin yapılarak ithal edilen gıda maddelerinin sağlıklı, mazotun kaliteli geçirilmesine, eskiden olduğu gibi sınır ticaretinin amacından sapmamasına dikkat edilmesi,

-Sınır ticaret merkezleri ile ilgili olarak mevcut yasada ithal edilecek tarım ürünlerinden ithalatta alınması gereken vergi ve fonların % 60'ı ile Katma Değer Vergisinin tamamı; ithal edilecek sanayi ürünlerinde ise Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisinin tamamı tahsil edilmektedir. Bu miktarlar yüksek olup, kayıt dışı ticaretin yapılmasını önlemeyeceğinden söz konusu vergilerin oranının düşürülmesi,

-Daha önce yapılan sınır ticareti kapsamında tahsil edilen Akaryakıt Tüketim Vergisinden Artvin Valiliği İl Özel İdaresine aktarılan ödenekle ilin ihtiyaçları doğrultusunda yatırımlar yapılmış ve dolayısıyla sınırdan uzak olan ilçeler de sınır ticaretinin ekonomik katkısından faydalanmıştır. Bu nedenle, mazot ithalatından tahsil edilecek Özel Tüketim Vergisinin belli bir miktarının eskiden olduğu gibi yörenin kalkınmasında kullanılmak üzere Artvin Valiliğine tahsis edilmesi,

-Bölge esnafına eğitimler verilerek işlerini daha profesyonel ve bilinçli yapmalarına imkan tanınması,

-Sarp Sınır Kapısının fiziksel yapısının daha işlevsel ve sistemli olmasının sağlanması, gümrük ve geçiş işlemlerinde prosedürün azaltılması, çalışan personel sayısının artırılarak çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve personelin davranışlarının düzeltilmesi konusunda eğitimler verilmesi,

-Devlet teşviki sağlanarak bölge esnafının girişimciliğe teşvik edilmesi, girişimcilerin sermayelerini birleştirmesi ve bölgede talep edilen malları daha ucuz ve kaliteli üretecek imalathane veya fabrikaların açılmasının sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Ş. (2011). “Gümrük Mevzuatında Sınır Ticareti Uygulamaları”, Gümrük Bülteni, Sayı 6.
- Artvin Valiliği, Sarp Sınır Kapısı, Mülki İdare Amirliği 2005-2012 yılları Brifing Dosyası.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 10.Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Bakanlar Kurulu Kararı Eki. 1/12/2008 Tarihli ve 2008/14451 Sayılı “Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar” (16/5/2009-27230 RG).
- Olgun, Y. (1995). Bağımsız Devletler Topluluğuna üye ülkelerin Artvin ilinin Ekonomik yapısına Etkileri ve Sosyal Yapıda Meydana Getirdiği Değişiklikler, Uzmanlık Tezi, TC İçişleri Bakanlığı, Artvin.
- Öztürk, N. (2006). ”Türkiye’de Sınır Ticaretinin Gelişimi, Ekonomik Etkileri, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 3.
- Sarp Sınır Kapısı Mülki İdare Amirliği. Sınır Ticaret Bürosu’na yazılan 01.09.2000 tarih ve S.M.İ.A. Yazı işl./95 sayılı yazı.
- Tan, M., ve Altundal, F. (2008). ”Türkiye’de Sınır Ticaretinin Gelişimi ve Mevcut Durumu”, İstanbul Ticaret Odası yayını, İstanbul.
- Yazıcı, O. (2013). Artvin Valiliği İl Özel İdaresi Genel Sekreteri, Yüz yüze görüşme.
- Hopa Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri (2013). Yüz yüze görüşme.
- 4503 sayılı “ Katma Değer Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu, Finansman Kanunu, Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu Kurumlar Vergisi Kanunu ve 4481 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”.
- [http://www.turkishnews.com/tr/content/2011/12/05/bir-ilk-gurcistana-pasaportsuz-giris-basliyor-%E2%80%93kimlik-yeterli/\(24](http://www.turkishnews.com/tr/content/2011/12/05/bir-ilk-gurcistana-pasaportsuz-giris-basliyor-%E2%80%93kimlik-yeterli/(24) Mart 2013,17:00).
- [http://www.gtias.com.tr/modul/index/menu/Hakkimizda/30\(20](http://www.gtias.com.tr/modul/index/menu/Hakkimizda/30(20) Nisan 2013, 15:30).
- <http://www.hopam.com/icerikdetay.php?iid=10663/> Sarp Sınır Kapısında Pasaportsuz Geçişler Başlıyor (9 Aralık 2012, 13:00).